

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 28 серпня 2024 року, протокол № 19

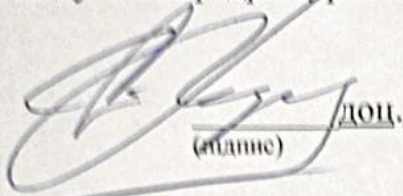
РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доктор історичних наук, професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Сергій ЛИМАН

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від 27 серпня 2024 року, №20

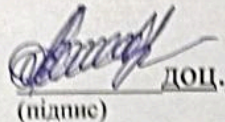
Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

(підпис)

доц. Анатолій ПАРФІНЕНКО

Програму погоджено з гаранткою освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Гарантка освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

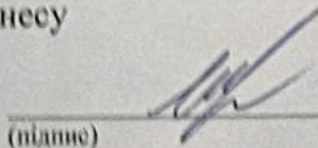

(підпис)

доц. Ганна ПАНАСЕНКО

Програму погоджено методичною комісією міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від 28 серпня 2024 року № 16

Голова методичної комісії міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

(підпис)

доц. Олена МИКОЛЕНКО

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. директора ІНІ «Каразінський
інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»

(вказати назву структурного підрозділу)

Микола ПИСАРЄВСЬКИЙ

(вказати П.І.Б керівника)

“ _____ ” _____ 2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Спецслужби в політичних системах світу

рівень вищої освіти : перший (бакалаврський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма : «Міжнародні відносини та регіональні студії»

вид дисципліни : за вибором

ІНІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» 17 вересня 2024 року, протокол № 2

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доктор історичних наук, професор, професор кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу Сергій ЛИМАН

Програму схвалено на засіданні кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Протокол від 3 вересня 2024 року № 1

Завідувач кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

(підпис) _____ доц. Анатолій ПАРФІНЕНКО

Програму погоджено з гаранткою освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Гарантка освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

(підпис) _____ доц. Ганна ПАНАСЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Протокол від 17 вересня 2024 року, №1

Голова науково-методичної комісії ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

(підпис) _____ доц. Ганна ПАНАСЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Спецслужби в політичних системах світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» підготовки бакалавра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Спецслужби в політичних системах світу» є – розкрити причини виникнення, становлення та напрями функціонування розвідки та контррозвідки в провідних державах світу, з'ясувати їх роль у збереженні форми державного ладу цих держав.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Спецслужби в політичних системах світу»

- формування наступних загальних компетентностей:

Передбачені стандартом:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знанням.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Передбачені робочою групою:

ЗК14. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 15. Уміння виявляти та вирішувати проблеми;

ЗК 16. Уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

ЗК 17. Здатність працювати як автономно, так і у команді.

ЗК 18. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті;

ЗК 19. Навички міжособистісної взаємодії, цінування та повага різноманітності та багатокультурності;

- формування наступних спеціальних (фахових) компетентностей:

Передбачені стандартом:

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК6. Здатність застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (українською та іноземними мовами).

СК10. Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.

СК12. Здатність до здійснення комунікації та інформаційноаналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).

Передбачені робочою групою:

СК19 Здатність оцінювати регіональні комплекси безпеки та військово-політичного співробітництва країн та регіонів світу.

СК20 Здатність визначати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні, юридичні, економічні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобальних процесів.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
8-й	-
Лекції	
24 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	

54 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання** :

Передбачені стандартом:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

РН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН10. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

РН14. Використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

РН15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

РН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

Передбачені робочою групою.

РН 18. Розуміти основи сучасного міжнародного права, його впливу на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

РН 19. Визначати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні, юридичні, економічні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобальних процесів.

РН 22. Аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням норм та правил їх оформлення.

РН 23. Розуміти події міжнародного життя, процеси в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах.

РН 24. Здійснювати діяльність у дипломатичній та інших суміжних до міжнародного співробітництва сферах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Теоретичні аспекти та особливості діяльності спеціальних служб.

Предмет та завдання курсу. Поняття «політична система». Сутність та види спеціальних служб. Поняття «розвідка» і «контррозвідка». Завдання та специфіка діяльності розвідки і контррозвідки. Механізм здійснення розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Засоби добуття інформації. Місце розвідувальних та контррозвідувальних служб у структурі політичної влади та інститутів державності. Спецслужби в демократичних, авторитарних, тоталітарних і теократичних державах.

Тема 2. Зародження та функціонування спецслужб Італії та Ватикану

Специфіка розвідки й контррозвідки часів Римської Республіки та Римської імперії. Організація спецслужб італійських держав доби Середньовіччя та Нового часу. Діяльність Інквізиції та Ради десяти. Спецслужби Італії у 1914-1945 рр. Фашизація таємних служб Італії. Інформаційна служба італійської військової розвідки СІМ. Служба безпеки ОВРА. М. Роатта Організація розвідувальної та контррозвідувальної діяльності Італійської республіки у другій половині ХХ ст. Реформа Італійських спецслужб у 2007 р. Розвідка та контррозвідка Італії на сучасному етапі. Розвиток таємної дипломатії та спецслужб Ватикану.

Тема 3. Особливості діяльності спецслужб Німеччини

Розвідка і контррозвідка німецьких держав до 1871 р. Реформація і контрреформація: таємні й відкриті війни. Роль військової і політичної розвідки у перемогах Фрідріха II та Бісмарка. Вільгельм Штібер – засновник німецької розвідки. Підготовка країн Троїстого союзу до війни та організація їх розвідувальних структур. Промислово-статистичний відділ Генерального

штабу Німеччини. Німецька розвідка в роки Першої світової війни. В. Ніколаї. Структура, принципи роботи та спецоперації Відділу III-B Генерального штабу. Німецька розвідка і Жовтневий переворот у Росії.

Структура та функції спеціальних служб Німеччини у 1919–1939 роках. Військова розвідка «Абвер» та розширення кола її завдань після приходу до влади нацистів. Ф. Канаріс. Організація й діяльність Іноземного відділу гестапо і СД. Г. Гімmlер. В. Шелленберг. ЗІПО. Дії спецслужб Німеччини під час Другої світової війни. Спецслужби Німеччини після Другої світової війни. «Організація Гелена». БНД – федеральна розвідка ФРН. Організація й операції Головного управління розвідки МДБ НДР («Штазі»). М. Вольф. «Справа Г. Гійома». Об'єднання Німеччини та діяльність її спецслужб на сучасному етапі. «Біла книга-2006» та нова роль Німеччини у системі безпеки ЄС і світу.

Тема 4. Розвиток спецслужб СРСР та пострадянських держав

Спецслужби Російської імперії і війна розвідок під час революції 1917 р. Органи розвідки та контррозвідки СРСР міжвоєнного періоду. Діяльність ВНК у роки Громадянської війни. Іноземний відділ ВНК. Спецоперації ОДПУ-НКВС за кордоном. Організація й принципи роботи радянської військової розвідки. Радянські спецслужби в роки Другої світової війни. Структура та головні операції радянської розвідки. Функції та діяльність контррозвідки «Смерш». Роль НКВС у депортації народів СРСР. Реорганізація та напрями діяльності спецслужб СРСР в 1945–1991 роках. МВС. МДБ. КДБ. Якісні та кількісні зміни КДБ у 1960–1980-ті роки. ПГУ КДБ (зовнішня розвідка). Військова розвідка ГРУ. Розпад СРСР та зміни організації, масштабів та принципів діяльності розвідки пострадянських країн. Наступниці КДБ – Міждержавна служба безпеки, Служба зовнішньої розвідки, Міністерство безпеки РФ, Федеральна служба контррозвідки, Федеральна служба безпеки. Посилення ролі спецслужб РФ на початку 2000-х рр. та її головні акції. Провали спецслужб РФ під час російсько-української війни. Особливості формування спецслужб держав СНД. КДБ Білорусі. «Сирбар» Казахстану. Формат співпраці розвідки країн СНД.

Тема 5. Організація та діяльність розвідувальних і контррозвідувальних служб США

Початок створення спецслужб США. Засоби роботи розвідки під час війни американських колоній за незалежність. Комітет таємного листування. «Рейнджери Нолтона». «Група Калпера». Справа «Арнольда-Андре». Таємная дипломатія й розвідка США у XIX – на початку XX ст. Таємні війни США і КША під час Громадянської війни. «Балтиморська змова» та розвідувальна діяльність А. Пінкертона. Л. Бейкер. Бюро інформації. Агентурна мережа Елізабет ван Лью. Управління морської розвідки. Управління військової інформації. Особливості діяльності спецслужб США у 1914–1939 роках. Фінансові інститути США й світова таємна дипломатія. Криптологічна Служба розвідки каналів зв'язку. Контррозвідницька діяльність ФБР.

Спецслужби США у Другій світовій війні. Таємна діяльність транснаціональних інститутів у роки Другої світової війни. Банк міжнародних розрахунків. Організаційна структура та напрями діяльності спецслужб США в роки «холодної війни». «Закон про національну безпеку». Створення ЦРУ та його функції. Управління спеціальних операцій. ЦРУ у Розвідувальному співтоваристві США. Агентство національної безпеки. Розвідувальне управління міністерства оборони. Протистояння спецслужб США та комуністичних держав. Структурні трансформації спецслужб США у постбіполярну добу. Оптимізація роботи розвідки США в умовах постбіполярного світу. Реформування спецслужб США. Американські спецслужби і проблема поширення у світі зброї масового знищення. Спецслужби США після терористичних атак 2001 року. Дії військової розвідки та ЦРУ під час інтервенції в Ірак і Афганістан. Закон 2005 р. про розвідувальну реформу і протидію тероризму. Боротьба з «Аль-Каїдою». Діяльність В. Бернса на посаді керівника ЦРУ. Роль спецслужб США у збереженні політичної системи держави.

Тема 6. Спецслужби Великої Британії

Розвідка і контррозвідка Англії у середні віки та новий час. Еволюція розвідувальної служби англійських Тюдорів. Агентурна мережа Генріха VII Тюдора. Корегування розвідницьких та контррозвідницьких завдань за Генріха VIII. Таємна рада. Уїльям Сесіл. Перша у світі професійна розвідувальна служба Френсіса Уолсінгема. Боротьба розвідувальних мереж Англії та Іспанії. Організація та особливості діяльності англійської розвідки другої половини XVII – першої половини XVIII ст. Таємні війни часів Англійської революції та Реставрації. Розвідка та контррозвідка Олівера Кромвелля. Таємна служба Джона Терло і герцога Мальборо. «Справа Діяльність Д. Дефо й реорганізація таємної служби Англії. Діяльність розвідки та контррозвідки Великої Британії наприкінці XIX – на початку XX ст. Позаєвропейські пріоритети англійської розвідки. «Велика гра» у Центральній Азії. Розвідницька діяльність інформаційного агентства «Рейтер». Завдання та спецоперації Управління воєнно-морської розвідки, контррозвідки MI-5, розвідувальне управління Комітету оборони MI-6. Спецслужби Великої Британії під час Першої світової війни. Реорганізація роботи британської розвідки та її операції на території воюючих й нейтральних держав. Англійське розвідницьке бюро Тінслі, організація «Біла пані», розвідувальна мережа Т. Лоуренса. Таємна війна Д. Бьюкенена у Петербурзі й Лютнева революція. Реорганізація британської розвідки після Першої світової війни та новий статус розвідників. MI5. SIS (MI6). «Доба Х. Сінклера». Британські спецслужби у Другій світовій війні. Діяльність британської розвідки та контррозвідки часів Холодної війни. Фолклендська війна і роль британських спецслужб. Розвідка і контррозвідка Великої Британії у пост біполярну добу. Закон 1994 р. «Про розвідувальні служби» та його значення. Вдосконалення діяльності британської розвідки та її співпраця з демократичними державами

ЦСЄ. Зміни кадрової політики МІБ у 2021 р. Ричард Мур. Роль спецслужб Великої Британії у збереженні демократичних традицій країни.

Тема 7. Зародження та функціонування спецслужб Франції

Розвідка і контррозвідка Франції у Середні віки та у Новий час. Створення досконалої таємної служби за Людовика XI та кардинала Рішельє. Перший професійний криптоаналітик Антуан Россіньоль та його «Великий шифр». Розвідницька діяльність отця Жозефа. Французька розвідка за часів Людовика XIV. Військова розвідка у війнах Франції за гегемонію в Європі. Спецслужби революційної Франції та Наполеона. Спецслужби Франції у XIX – на початку XX ст. Реорганізація Генерального штабу і створення Другого бюро (військової розвідки) після франко-пруської війни. Французькі спецслужби в 1914-1945 рр. Головне управління загальної безпеки. Служба контролю і сприяння населенню французьких колоній. Спецслужби режиму Віші. Служба розвідки комітету «Вільна Франція». Особливості діяльності спецслужб Франції в роки Холодної війни. Завдання SDECE та DST. Французькі спецслужби в постбіполярний період. «Біла книга з оборони та національної безпеки» та діяльність DGSE. «Розвідувальна спільнота» Франції, її боротьба проти ІД та «Джабхар аль-Нусра». «Закон про розвідку» 2015 р. та «Закон про боротьбу з тероризмом» 2021 р. Розширення спектру дій французьких спецслужб. Роль спецслужб Франції у збереженні Конституційного ладу П'ятої республіки.

Тема 8. Розвиток спецслужб КНР

Специфіка таємної дипломатії й розвідки Китаю у Давнину, Середньовіччя та Новий час. Завдання розвідки та категорії шпигунів у трактатах Сунь-цзи «Мистецтво війни» та У-цзи «Про мистецтво ведення війни». Шпигунські війни навколо таємниці китайського шовку. Спецслужби Імперії Цін. Протистояння спецслужб Китаю та Японії у 1894-1945 рр. Спецслужби Гоміньдану та КПК під час Громадянської війни. Органи державної безпеки Китайської народної республіки. Структура та напрями діяльності ГРУ НВАК та МДБ КНР. Діяльність агентури КНР. Пріоритетні напрями діяльності розвідки КНР на сучасному етапі. Напрями глобального протистояння розвідок КНР та США. Взаємні звинувачення через пандемію коронавірусу (2020). Співробітництво ГРУ НВАК та МДБ КНР з державами-союзниками. Посилення у 2010-2024 рр. дії закону про збереження державної таємниці. Ван Сяохун.

Тема 9. Організація та діяльність спецслужб у державах Близького та Середнього Сходу

Стан професійної розвідки та контррозвідки держав Близького та Середнього Сходу до сер. XX ст. Організація та напрями діяльності спецслужб Туреччини у другій половині XX – першій чверті XXI ст. Особливості

спецслужб Ірану у другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст. Завдання та операції розвідки Ізраїля й арабських країн. Моссад. АМАН. «Мухабарат» АРС. Військова розвідка Сирії. Роль розвідки в арабо-ізраїльських війнах. Служба загальної розвідки Королівства Саудівської Аравії. «Справа Елі Коена». Вторгнення ХАМАС до Ізраїлю у 2023 р. та аналіз дій спецслужб держав Близького Сходу на сучасному етапі.

Тема 10. Діяльність розвідки та контррозвідки України

Традиції існування в Україні спеціальних служб. Розвідка і контррозвідка часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Розвідка й таємна дипломатія козаків. Стан козацької військової розвідки. Лаврін Капушта – очільник козацької розвідки Богдана Хмельницького. Роль розвідки у війнах Козацької держави. Українська розвідка часів визвольних змагань 1917-1921 рр. Перше квартирмейстерство (розвідка) Генерального штабу Української держави. Спецслужби ОУН та УПА. Правова база, структура та пріоритети діяльності спецслужб незалежної України. Постанова Верховної Ради України «Про створення Служби національної безпеки України» (СНБ). Закон «Про Службу безпеки України» (СБУ). Система органів та напрями діяльності СБУ. Закон «Про Службу зовнішньої розвідки України» (СЗР). Реформування органів військової розвідки України. Головне управління розвідки Міністерства оборони (ГУР). Українська розвідка під час здійснення АТО. «Біла книга 2021» Служби зовнішньої розвідки України. Успіхи спецслужб України під час українсько-російської війни.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Усього	Денна форма					Усього	Заочна форма				
		У тому числі						у тому числі				
1	2	л	п	лаб	інд	с.р	8	л	п	лаб	інд	ср
Тема 1. Вступ. Теоретичні аспекти та особливості діяльності спеціальних служб	11	4	2			5						
Тема 2. Зародження та функціонування спецслужб Італії та Ватикану	10	3	2			5						
Тема 3. Особливості діяльності спецслужб Німеччини	9	3				6						
Тема 4. Розвиток спецслужб СРСР та	10	3	2			5						

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
пострадянських держав													
Тема 5. Організація та діяльність розвідувальних і контррозвідувальних служб США	11	3	2				6						
Тема 6. Спецслужби Великої Британії	8	2					6						
Тема 7. Зародження та функціонування спецслужб Франції	8	3					5						
Тема 8. Розвиток спецслужб КНР	8	3					5						
Тема 9. Організація та діяльність спецслужб у державах Близького та Середнього Сходу	7		2				5						
Тема 10. Діяльність розвідки та контррозвідки України	8		2				6						
Усього годин	90	24	12				54						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Теоретичні аспекти та особливості діяльності спеціальних служб.	2
2	Тема 2. Зародження та функціонування спецслужб Італії та Ватикану	2
3	Тема 4. Розвиток спецслужб СРСР та пострадянських держав	2
4	Тема 5. Організація та діяльність розвідувальних і контррозвідувальних служб США	2
5	Тема 9. Організація та діяльність спецслужб у державах Близького та Середнього Сходу	2
6	Тема 10. Діяльність розвідки та контррозвідки України	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Вступ. Теоретичні аспекти та особливості діяльності спеціальних служб Розширити лекційний матеріал інформацією про характер взаємодії розвідки, влади й суспільства	5
2	Зародження та функціонування спецслужб Італії та Ватикану Проаналізувати ступінь ефективності використання спецслужбами Римської імперії та італійських держав тайнопису, шифру, поштових голубів і ластівок для повідомлень.	5
3	Особливості діяльності спецслужб Німеччини Розширити лекційний матеріал інформацією про таємні операції засновника німецької розвідки Вільгельма Штібера	6
4	Розвиток спецслужб СРСР та пострадянських держав Критично проаналізувати основні прорахунки німецької розвідки під час підготовки нападу Німеччини на СРСР	5
5	Організація та діяльність розвідувальних і контррозвідувальних служб США Критично проаналізувати свідчення сучасників В'єтнамської війни щодо ступеня організації й ефективності американської військової розвідки.	6
6	Спецслужби Великої Британії Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням ідеологічного чинника у мотиваціях агентів британських спецслужб	6
7	Зародження та функціонування спецслужб Франції Розглянути етапи та напрями діяльності першого професійного криптоаналітика Антуана Россіньоля	5
8	Розвиток спецслужб КНР Розглянути значення впливу на стан спецслужб КНР посилення у 2010-2024 рр. дії закону про збереження державної таємниці.	5
9	Організація та діяльність спецслужб у державах Близького та Середнього Сходу Зробити порівняльний аналіз діяльності розвідок провідних держав Близького Сходу	5
10	Діяльність розвідки та контррозвідки України Розглянути напрями діяльності Розвідочної управи Генерального штабу Збройних сил УНР, Відділу закордонної інформації політичного департаменту МВС УНР	6
	Разом	54

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом

7. Методи навчання.

Методи навчання, як впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності викладача та студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань, реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання (конкретні дії викладача та студентів), спрямовані на реалізацію вимог методів. Засоби навчання – різноманітне навчальне обладнання, яке використовується у системі пізнавальної діяльності, зокрема, технічні засоби.

7.1. Словесні методи навчання:

- лекція;
- бесіда;
- розповідь;
- пояснення.

7.2. Наочні методи навчання:

- ілюстрація;
- демонстрація.

7.3. Практичні методи навчання:

- метод роботи з письмовими джерелами;
- метод роботи з аудіо/відеоматеріалами;
- практичні заняття.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни «Спецслужби в політичних системах світу» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на проблемних лекціях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення семестрової оцінки, при проведенні заліку і враховуються при визначенні підсумкової оцінки з дисципліни.

Засвоєння тем (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквіум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної роботи (реферати, доповіді, інформаційні повідомлення, аналітичні огляди, підготовка мультимедійних презентацій).

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 40 хвилин.

Вміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені:

Тестові питання – 40 балів (40 питань по 1 б. за кожну правильну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Критерії оцінювання

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни. Розділ – це логічно завершена частина теоретичного та практичного навчального матеріалу з навчальної дисципліни. Кожен окремий розділ включає завдання для самостійної роботи, письмові контрольні роботи тощо. Оцінка за розділ – це сума балів, отриманих студентом за виконання всіх видів робіт, передбачених цим розділом.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, підсумкового контролю за підсумками вивчення розділу. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Студент допускається до підсумкового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав **не менше 20 балів**.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії поточного оцінювання знань студентів
10	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; виявляє творчі здібності; здатен самостійно ставити та вирішувати завдання; самостійно знаходити та використовувати матеріал; вільно самостійно та аргументовано викладає його під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; демонструє вміння самостійно робити висновки; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь обов'язково супроводжується інформативною презентацією.
9	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію; зроблені аргументовані висновки; студент активно працює протягом усього семінарського заняття; показує глибоке оволодіння лекційним матеріалом; здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь супроводжується презентацією.
8	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом; обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу; вміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити та розв'язувати завдання; самостійно оцінює життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; відповідь супроводжується презентацією; під час відповідей на додаткові запитання мають місце деякі неточності.

7	Студент демонструє достатньо систематизовані знання навчального матеріалу; аргументовано використовує їх; вміє знаходити джерело інформації та аналізувати її під час усних виступів та письмових відповідей; розкриває зміст теоретичних питань; відповідь супроводжується презентацією, яка містить певні неточності; при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі незначні помилки.
6	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації; без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності; студент припускається помилок, відповідаючи на додаткові питання; відповідь супроводжується презентацією, в оформленні якої присутні серйозні помилки.
5	Студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом; студент в цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент не проявляє активності на практичних заняттях, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
4	Відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає їх зміст під час усних виступів та письмових відповідей; недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому неточності; відповіді на запитання містять логічні та фактографічні помилки; відповідь не супроводжується презентацією.
3	Студент частково володіє навчальним матеріалом, допускаючи при цьому суттєві помилки; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей; відсутні відповіді на додаткові запитання; відповідь не супроводжується презентацією.
2	Студент демонструє фрагментарні знання; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки; відповідь не супроводжується презентацією.
1	Студент досить слабо володіє навчальним матеріалом та майже не в змозі його викласти, розуміє деякі теоретичні питання та практичні завдання; презентація відсутня.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Спецслужби в політичних системах світу».

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточного і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену у 8 семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума поточних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточних і підсумкового семестрового контролю складає 100.

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточний контроль та самостійна робота						Разом	екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2					
T1	T2	T4	T5	T9	T10	60	40	100
10	10	10	10	10	10			

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

Оцінка студента за підсумками вивчення розділу складається за результатами проведення поточного контролю та семінарських занять. Враховуючи кількість семінарських занять (12 годин), кожна відповідь на семінарських заняттях оцінюється максимум в 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Біла книга. 2021. Служба зовнішньої розвідки України. К., 2021. 72 с.
2. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.
3. Військова розвідка: навчальний посібник / Д. Зайцев, С. Пахарєв, І. Луценко., А. Наконечний. Київ: КНТ, 2022. 332 с.
4. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. / Т. Григор'єва. Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. 177 с.

5. Дипломатія та розвідка : навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» / Уклад.: Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 46 с
6. Кириченко В. М. Політичні системи світу / В. М. Кириченко. К.: Центр учбової літератури, 2020. 218 с.
7. Лиман С. І. Історія міжнародних відносин та дипломатії (довестфальська доба) : навчальний посібник / С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко. Суми : Університетська книга, 2024. 700 с.
8. Марущак М. Й. Історія дипломатії ХХ ст.: Курс лекцій / М. Й. Марущак. Львів, 2003. Бескид Біт, 2003. 303 с.
9. Пик С. М. Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних відносинах : навч. посібник / С. М. Пик. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
10. Скрипник О. Українська розвідка / О. Скрипник. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. Т. 1. 318 с. Т. 2. 343 с.
11. Українська розвідка. Прадавні часи. Київ: ВД «АДЕФ-Україна». 2020. 320 с.
12. Шевченко А. Воєнна розвідка України. У небі, на морі, на землі / А. Шевченко. Київ: Yakaboo Publishing, 2023. 192 с.

Допоміжна література

1. Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2020. 85 с.
2. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник. Київ: ННІПСК КНУВС, 2009. 72 с.
3. Вонсович О. С. Недоліки системи євроатлантичної безпеки у ХХІ ст. // Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону: збірник наукових праць К., 2016. С. 25–34.
4. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2016. 764 с.
5. Даховник Л. Л. Сучасні політичні системи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Л. Даховник, О. М. Максимова, О. В. Скребець ; Севастоп. нац. техн. ун-т. - Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2010. 132 с.
6. Девайн Д. Вдале полювання. Історія головного шпигуна Америки / Д. Девайн, В. Лоеб. Харків; Фоліо, 2018. 320 с.
7. Дмитренко В. Розвідка та інші таємні служби Стародавнього Риму і його супротивників / В. Дмитренко. Львів: Кальварія, 2008. 752 с.
8. Лиман С. І. Розвідка і дипломатія Сельджуцької імперії на сторінках трактату Нізама аль-Мулька «Сіасет-наме» // LAUREA V. Античний світ і середні віки. Харків, 2024. С. 27–29.
9. Мітрофанова О.О. Зовнішня політика та політика безпеки незалежної України / О. О. Мітрофанова // Вибрані проблеми сучасної української

зовнішньої політики і політики у сфері національної безпеки . 2004. № 1. С. 96-128.

10. Мітрофанова О. О. Безпекова політика Франції в контексті терористичних атак 13 листопада 2015 р. / О. О. Мітрофанова // Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону: збірник наукових праць К., 2016. С. 41–47.

11. Мосов С. П., Селюков О. В. Космічна розвідка в локальних війнах і збройних конфліктах сучасності // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2019. №3. С. 88–94.

12. Пик С. М. Види таємної дипломатії та особливості їхнього функціонування у міжнародних відносинах // Вісник Донецького національного університету. Серія : Політичні науки. 2016. № 1. С. 48–53.

13. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник / В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк, Н. В. Пархоменко]. К. : КНУТД, 2015. 229 с.

14. Aldrich R. J. The Hidden Hand: Britain, America and Cold War Secret Intelligence / R. J. Aldrich. London: John Murray, 2006. 733 p.

15. Aldrich R. J. The Black Door: Spies, Secret Intelligence and British Prime Ministers / R. J. Aldrich, Cormac R. London: Collins, 2016. 606 p.

16. Andrew C. For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush / C. Andrew (London, HarperCollins, 1995, 660 p.

17. Andrew C. The Secret World: A History of Intelligence / C. Andrew. Yale University Press, 2018. 896 p.

18. Kitson S. The Hunt for Nazi Spies: Fighting Espionage in Vichy France / S. Kitson Chicago: University of Chicago Press, 2008. 218 p.

19. Nigel W. At Her Majesty's Secret Service: The Chiefs of Britain's Intelligence Agency, MI6 / W. Nigel. London: Greenhill, 2006. 296 p.

20. Walton K. Empire of Secrets: British Intelligence, the Cold War, and the Twilight of Empire / K. Walton. London: HarperPress, 2013, 448 p.

21. Weiner T. Legacy of Ashes: The History of the CIA. New York: Doubleday, 2007. 702 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Закон України № 2229-ХІІ «Про Службу безпеки України». 1992. 25 березня/. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

2. Закон України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-ІІІ / Верховна Рада України 1994-2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>

3. Закон України № 3160-ІV «Про Службу зовнішньої розвідки України». 2005. 1 грудня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text>

4. Закон України «Про розвідку» Із змінами, внесеними згідно із Законом № 808-ІХ від 17.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>

5. Філонов О. В. Специфіка структурної побудови, функціонування і діяльності поліції, жандармерії та спеціальних служб Російської імперії як органів, що здійснювали протидію тероризму в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. URL: <http://arhive.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12fovnpс.pdf>

6. Aldrich R. J. The Black Door: Spies, Secret Intelligence and British Prime Ministers / R. J. Aldrich, Cormac R. London: Collins, 2016. 606 p. URL: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/aldrich/blackdoor/>

7. Andrew C. The Secret World: A History of Intelligence / C. Andrew. Yale University Press, 2018. 896 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv5cg9n4>

8. Walton K. Empire of Secrets: British Intelligence, the Cold War, and the Twilight of Empire / K. Walton. London: HarperPress, 2013, 448 p. URL: <https://www.alibris.com/search/books/isbn/9780007457960>

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили

В умовах дії **обставин непоборної сили** освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Спецслужби в політичних системах світу».